# בקשת מחילה מחבירו

## פתחא דסוגייא

לכן יראה לתקן הכל מה שעיות בין מה שבין אדם למקום, וכל שכן שבין אדם לחבירו מן הגזל ואונאה וכל דבר הנוגע בממון ואונאת דברים, כי עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חבירו, ולכן אפילו לא הקניטו אלא בדברים, צריך לפייסו. ואם אינו מתפייס בפעם א', יחזור וילך פעם ב' וג', ויפייסנו בכל פעם במין ריצוי אחר. וכל פעם יקח עמו ג' אנשים. ואם אינו מתפייס בג' פעמים, אינו זקוק לו אלא אם כן רצה לעשות לפנים משורת הדין, אלא יעמיד י' בני אדם ויאמר בפניהם שכבר בקש ממנו מחילה. וכשבקש ממנו זה כדין וזה אינו מוחל לו, נקרא חוטא ואכזרי, שאין זה ממידת ישראל אלא ממדת עשו, שעליו נאמר ועברתו שמרה נצח ומכל מקום אם זה מכוין לטובה כדי שלא ירגיל בכך, מותר. ואם הוציא שם רע, אין צריך למחול לו (חיי אדם הלכות שבת ומועדים כלל קמד).

## ליקוטא דתלמודא

שנו רבותינו (בבא קמא פ"ח מ"ז) גבי גזלן שהשיב הגזילה שעדיין צריך לרצות חבירו:

**אף על פי שהוא נותן לו, אין נמחל לו עד שיבקש ממנו, שנאמר ועתה השב אשת וגו'. ומנין שאם לא מחל לו שהוא אכזרי, שנאמר ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים את אבימלך וגו'.**

וכן אמרו חכמינו (בבא קמא צב.) גבי המבייש חבירו:

**תנו רבנן כל אלו שאמרו דמי בושתו, אבל צערו אפילו הביא כל אילי נביות שבעולם, אין נמחל לו עד שיבקש ממנו, שנאמר השב אשת האיש כי נביא הוא ויתפלל בעדך.**

עוד אמרו רבותינו (יומא פ"ח מ"ט) בענין הריצוי:

**את זו דרש רבי אלעזר בן עזריה מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו עבירות שבין אדם למקום יום הכפורים מכפר עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חברו.**

וכן דרשו ז"ל (יומא פז.) גבי המקניט חבירו:

**אמר רבי יצחק כל המקניט את חבירו, אפילו בדברים צריך לפייסו, שנאמר בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך נוקשת באמרי פיך. עשה זאת אפוא בני והנצל כי באת בכף רעך לך התרפס ורהב רעיך. אם ממון יש בידך התר לו פסת יד, ואם לאו הרבה עליו ריעים. אמר רב חסדא וצריך לפייסו בשלש שורות של שלשה בני אדם, שנאמר ישר על אנשים ויאמר חטאתי וישר העויתי ולא שוה לי.**

## ביאורא דתלמודא

**אין נמחל לו** - צער שדואג על בשתו (תוי"ט). **ועתה השב אשת** - ויתפלל בעדך. וממילא שיפייסנו כדי שיתפלל. כי מי פתי יסור הנה לבקש מאדם שיתפלל עליו שלא יומת על חטאו אשר חטא כנגד זה האדם עצמו ולא יפייסנו תחלה (תוי"ט). **כל אלו שאמרו** - סלע מנה ומאתים וד' מאות דמי בושת הן (רש"י). **אבל צערו** - דצערא דגופא לא קא מחיל משום אגר ממונא (שיטמ"ק). **ויתפלל בעדך** - אף על פי שנתן אבימלך לאברהם אלף כסף וצאן ובקר אף על פי כן לא נתרפא עד שהתפלל אברהם בעדו (ראב"ד). **עבירות שבין אדם לחבירו** - שהזיק גופו או ממונו או כבודו (תפא"י). **אין יום הכפורים מכפר** -מדכתיב לפני ה' דוקא (תפא"י). **בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך נוקשת באמרי פיך** - בשביל זה, לערבו בממון, או אם נוקשת באמרי פיך שהקנטתו בדברים, עשה זאת והנצל, כי באת בכף רעך על עסקי ממון (רש"י). **לך התרפס ורהב רעיך** -[התרפס] יד ופרע לו, ועל מוקש אמרי פיך, אם הקנטתו רהב רעיך, הרבה רעים לבקש הימנו מחילה, רעיך בתרא דקרא מלא כתיב, לפי שהוא לשון רבים (רש"י). **בשלש שורות של שלשה בני אדם** - שלש פעמים יפייסוהו בשלשה אנשים בכל פעם, שנאמר ישור, לשון שורה ואין שורה פחותה משלשה בני אדם (רש"י). הטעם בזה דיותר מתפייס האדם בג' פעמים בכל פעם בג' אנשים משיתפייס האדם בפעם אחת גם על ידי ט' אנשים (מהרש"א). **חטאתי וישר העויתי ולא שוה לי** - [חטאתי] הרי פעם אחת, וישר העויתי הרי שתים, ולא שוה לי הרי שלשה.

**ואם הוציא שם רע, אין צריך למחול לו**

(חיי אדם)

### אור תורה

וְעַתָּה הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ כִּי נָבִיא הוּא וְיִתְפַּלֵּל בַּעַדֶךָ וְחְיֵה וְאִם אֵינְךָ מֵשִׁיב דַּע כִּי מוֹת תָּמוּת אַתָּה וְכָל אֲשֶׁר לָךְ. (בראשית כ ז)

כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ. (ויקרא טז ל)

## האידנא אליבא דשמעתא

### סדר הפיוס

אמרו ז"ל (יומא פז.) דהמפייס את חבירו מביא לו ג' שורות של ג' בני אדם ומפייסו, עוד אמרו שם דהמפייס לא יפייס יותר מג' פעמים. ולא ידענא אם צריך לעשות כסדר הזה ג' פעמים. והנה הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ב ה"ט) כתב שפעם ראשונה יפייס לבד ולאחר מכן יוסיף עוד ג' פעמים כסדר הזה, אמנם בשו"ע (או"ח סימן תר"ו ס"א) כתב דאין לו לילך פעם ראשונה לבד, אלא שבכל פעם מג' הפעמים יעשה לו כסדר הזה דג' שורות, ועיין בביאור הלכה (שם ד"ה יחזור) שכתב דמשמע מהגמרא כדברי הרמב"ם. עוד אמרו ז"ל שם דאין לו לפייס יותר מג' פעמים, וכן כתב הרמב"ם שם דאם אינו מתרצה לו הרי הוא החוטא, וכן כתב בשו"ע דאינו זקוק לו. אמנם במשנ"ב (שם סק"ה) כתב דאם רצה לפייסו יותר רשאי אם אין שם בזיון התורה.

### אופן שליחת הפיוס

אמרו ז"ל (תנחומא וידא סימן ל) שענין הכפרה בריצוי חבירו, הוא על ידי השפלת עצמו, וז"ל: 'יביא עשרה בני אדם ויעמידם שורה אחת, ויאמר לפניהם אחי קטטה היה ביני ובין פלוני זה, והלכתי לרצותו ולא קיבל, מיד הקדוש ברוך הוא רואה שהשפיל עצמו לפניו, והוא מרחם עליו, שנאמר ישור על אנשים ויאמר חטאתי וישר העויתי, מה כתיב שם פדה נפשו מעבור בשחת, וכתיב ומודה ועוזב ירוחם'. ע"כ. ומכאן משמע דטעם הדבר הוא השפלת עצמו, ובעינן הכי מכל מקום, ולא יהא די שליחת שליח. אמנם בכף החיים (פרשת יתרו אות כ"ד) כתב דמדברי הלבוש משמע שהטעם הוא כדי שלא יחשדוהו, ולכך במקום שאין לחשוש מפני החשש יתכן ויוכל להעשות הפיוס על ידי שליח. ובמשנה ברורה (או"ח סימן תר"ו סק"ב) כתב דנכון שילך בעצמו אליו ולא ישלח תחילה אמצעי שירצה לקבל פיוסים, ואם קשה עליו לילך בעצמו תחילה, או שיודע שיותר קרוב הפיוס על ידי איש אמצעי שיתווך ביניהם, יכול לעשות על ידי אמצעי.

### וידוי לאחר הפיוס

כתב בחיי אדם (כלל קמ"ד) שעוונות שהתודה עליהם ביום הכיפורים שעבר ולא שינה בהם, אף על פי כן החוזר ומתוודה עליהם הרי זה משובח. ובמשנה ברורה (או"ח סימן תר"ז סקי"ג) כתב שאחר בקשת המחילה מחבירו אין צריך להתוודות שנית, וז"ל: 'אף בין אדם לחבירו, גנב וגזל וכדומה, אף על פי שמחל לו והשיב את הגזילה, מכל מקום מתודה ביום הכיפורים לעולם, דמכל מקום בין אדם למקום חטא. אבל אם הקניט חבירו בדברים, או עני המהפך בחררה, יש לומר כי האי גוונא כיון שביקש מחילה מחבירו והתודה ביום הכיפורים האחד, אין צריך להתודות ביום הכיפורים בשנית'.

ובפרי מגדים (שם סק"א) כתב לחלק בין המקניט חבירו בדברים לבין מי שגזל את חבירו, וז"ל: 'ומשמע אף בין אדם לחבירו גזל וגניבה נמי, אף על פי שמחל לו חבירו והשיב הגזילה, אפילו הכי מתודה ביום הכיפורים לעולם, דמכל מקום גם בין אדם למקום חטא. אבל הקניט חבירו בדברים, או עני המהפך בחררה וכדומה, יש לומר כהאי גוונא כיון שבקש מחילה מחבירו והתודה ביום הכיפורים אחד אין צריך להתודות ביום הכפורים שנית, או אפשר אף ביום הכיפורים אחד אין צריך, וצ"ע'.

### לפרט את החטא

כתב הב"ח (או"ח סימן תר"ו) דצריך לפרש החטא בעת בקשת המחילה, וז"ל: 'מצאתי המבקש מחילה שפשע כנגדו צריך לפרש בשעת המחילה אותה פשיעה, דרשות מהר"ש. וכן עיקר דלמאי דכתבינן לקמן בסימן תר"ז דצריך לפרט החטא בוידויו לפני המקום הוא הדין נמי בוידויו לפני חבירו דבהא אין לחלק בין עבירות שבינו לבין המקום לבינו ובין חבירו'. ע"כ. וכן כתב להלכה במשנה ברורה (או"ח סימן תר"ו סק"ב), ובאליה רבה שם כתב לחלק היכא דחבירו יתבייש מפירוט החטא, דאין לו לפרט.

## עומקא דסוגייא

**א.** עיין בפירוש הרי"ף על עין יעקב בסוגיא דיומא שכתב שלדעת רבי אלעזר בן עזריה אם לא פייס את חבירו גם העבירות שבין אדם למקום אין יום הכפורים מכפר, ולדעת ר' עקיבא אפילו לא ירצה האדם את חבירו, בעבירות שבינו לבין חבירו, אין טהרתו תלויה בכך, כי טהרתם של ישראל תלויה בהקדוש ברוך הוא, ועיין בספר צוואה מחיים (אות ט"ז) שביאר שכיון שמקשה ערפו שלא לפייס את חבירו, נגד מצות התורה שחייבתו בכך, הרי הוא כבועט בתורת ה', ומה תשובה היא זו לשוב דוקא מעבירות שבינו לבין המקום. אמנם בברכי יוסף (ברכי יוסף סימן תר"ו סק"א) חלק על דבריהם וכתב דלא ניחא ליה למרייהו בהכי.

**ב.** עיין בדברי הרמב"ם (הלכות חובל ומזיק פ"ה ה"ט) שכתב דהמזיק ממון חבירו כיון ששילם לו נתכפר לו, ועיין בדברי הלחם משנה שם שהקשה שהרי בהלכות תשובה (פ"ב ה"ט) כתב שאינו נמחל לו לעולם עד שיתן לחבירו מה שהוא חייב לו וירצהו. ועיין בדבריו מה שחילק בין גזלן דחמירא למזיק. ועיין בשו"ע הרב (חו"מ הלכות נזקי גוף ונפש ודיניהם ה"ו) שכתב שאף החובל בחבירו שלא בכוונה אין מתכפר לו עד שיבקש ממנו וימחול לו על צערו. אבל המזיק ממון חבירו מיד ששילם לו נתכפר לו ואינו צריך לבקש למחול לו.

**המזיק ממון חבירו מיד ששילם לו נתכפר לו**

(שו"ע הרב)

### מראי מקומות


**א.** בבא קמא פ"ח מ"ז
**ב.** בבא קמא צב.
**ג.** יומא פ"ח מ"ט
**ד.** יומא פז.
**ה.** צוואה מחיים אות ט"ז
**ו.** ברכי יוסף סימן תר"ו סק"א
**ז.** יומא פז.
**ח.** רמב"ם הלכות תשובה פ"ב ה"ט
**ט.** שו"ע או"ח סימן תר"ו ס"א
**י.** ביאור הלכה שם ד"ה יחזור
**יא.** משנה ברורה שם סק"ה
**יב.** תנחומא וידא סימן ל
**יג.** כף החיים פרשת יתרו אות כ"ד
**יד.** משנה ברורה סימן תר"ו סק"ב
**טו.** חיי אדם כלל קמ"ד
**טז.** משנה ברורה סימן תר"ז סקי"ג
**יז.** פרי מגדים שם סק"א
**יח.** ב"ח או"ח סימן תר"ו
**יט.** רמב"ם הלכות חובל ומזיק פ"ה ה"ט
**כ.** רמב"ם הלכות תשובה פ"ב ה"ט
**כא.** שו"ע הרב חו"מ הלכות נזקי גוף ונפש ודיניהם ה"ו